



ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ БАНКІ

№ 007 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ

2005 жылғы 2 ақпан

Ақша-кредит саясатының 2005-2007 жылдарға арналған негізгі бағыттары және қаржы нарығындағы ағымдағы жағдай туралы

1. Ақша-кредит саясатының 2005-2007 жылдарға арналған негізгі бағыттары туралы. Кеше ресми жарияланғандай, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Басқармасы 2005 жылғы 29 қаңтарда Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ақша-кредит саясатының 2005-2007 жылдарға арналған негізгі бағыттарын мақұлдады. Осы құжат ресми басылымда жарияланады және Ұлттық Банктің веб-сайтына орналастырылады.

Онда экономика дамуының үш сценарийлік нұсқасы (мұнайға қалыпты, жоғары және төмен бағалар болған кезде) қарастырылған және базалық ретінде мұнайға қалыпты бағалар нұсқасы таңдалды.

Базалық нұсқада ақша-кредит саясатының негізгі мақсаты Елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының 2005-2007 жылдарға арналған орташа мерзімді жоспарында айқындалған шекте (2005 жылы – 4,9% -6,5% шегінде, 2006 жылы – 4,8% – 6,2% шегінде, 2007 жылы – 4,1% – 5,5% шегінде) инфляцияны ұстау болады.

Қойылған мақсатқа жету үшін Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын қажетіне қарай қатайта отырып, оның нарыққа әсер ету шараларын күшейтеді. Ақша-кредит саясатын қатайту нарықтық ставкаларға Ұлттық Банктің ресми ставкалар әсері бағыттарының өзгеруін болжайды. Осыған байланысты 2005 жылғы 1 ақпаннан бастап ресми қайта қаржыландыру ставкалары репо операциялары бойынша да өсті.

Қаржы нарығында кірістілікті реттеу мақсатында қысқа мерзімді ноталар шығарылады, алайда олардың айналыс мерзімдерінің едәуір төмендеуі болжанып отыр. Осындай жағдайларда, артық өтімділікті реттеудің басты құралы Ұлттық Банктегі банктердің депозиттері болады.

Артық өтімділік проблемасының өткірлігін төмендету және банктердің өтімділігін неғұрлым икемді реттеу үшін ең төменгі резервтік талаптарды қалыптастыру механизміне тиісті өзгерістер енгізу болжанады. Ең төменгі резервтік талаптардың нормативтерін сақтауға тиіс банктер міндеттемелерінің құрылымын айқындаудың, сондай-ақ оларды орындау тәртібінің әр түрлі нұсқалары қарастырылады және тиімді ақша-кредит саясатын жүргізу үшін неғұрлым оңтайлы нұсқа таңдалады.

Сонымен бірге, ашық нарық операциялары кеңейтіледі, бағалы қағаздардың меншікті портфелін ұлғайту және жаңа қаржы құралдарын дамыту жөніндегі шаралар қабылданады.

Бұдан басқа, Ұлттық Банк қаржы секторы шолуында зейнетақы активтерін есепке алудың методологиялық аспектілерін және тиісті шаралар қабылдау үшін олардың ақша-кредит саясатына әсерін зерделейді.

Ұлттық Банк қандай да бір ұзақ уақытқа белгіленген дәлізді айқындамай, өзгермелі айырбас бағамы режимін сақтауға ниеттеніп отыр.

Қазақстандағы валюталық режимді одан әрі ырықтандыруға бағытталған саясат жалғасады және 2007 жылғы 1 қаңтардан бастап валюталық операцияларды лицензиялау толығымен жойылады. Сонымен бірге "экономиканың тым қызып кетуін" болдырмау шараларын уақтылы қабылдау мақсатында Ұлттық Банк елге шетел валютасының келуі

бойынша ахуалды бақылайды және қажет болған жағдайда, туындайтын тәуекелдерді төмендету жөніндегі шараларды қабылдаудың мүмкіндігін қарастырады.

Сондай-ақ төлем жүйелерінің тиімді және сенімді жұмысын қамтамасыз ету, олардың тұрақты жұмысын қамтамасыз етуді қадағалау мен бақылауды жүзеге асыру, төлем құралдарының жаңа түрлерін дамыту, Микропроцессорлық карточкалар негізінде төлем карточкаларының ұлттық банкаралық жүйесін дамыту бағдарламасын жүзеге асыру жөніндегі одан кейінгі шаралар көзделді.

2. Қаржы нарығындағы ағымдағы ахуал туралы

Инфляция. Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша инфляция 2005 жылғы қаңтар айында 0,8% болды (2004 жылғы қаңтар айында – 0,7%). Азық-түлік тауарлары 1,0%-ға, ақылы қызмет көрсету 1,0%-ға қымбаттады, ал азық-түлікке жатпайтын тауарлардың бағасы өзгерген жоқ..

Қаңтар айында азық-түлік тауарлары құрылымында көкөністер мен жемістердің бағасы едәуір – 5,1%-ға көтерілді. Сонымен бірге жұмыртқаның бағасы 1,7%-ға, сүт пен сүт өнімдерінің бағасы 1,2%-ға, ет пен ет өнімдерінің бағасы 0,7%-ға артты.

Ақылы қызмет көрсету ішінде жолаушы көлігі қызметін көрсету құны едәуір –2,3%-ға, оның ішінде теміржол көлігі қызмет көрсету құны 7,8%-ға өсті. Тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету құнының 1,0%-ға өсуі газбен қамтамасыз етудің қымбаттауына байланысты болды.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бензин бағасының 6,1%-ға төмендеуі байқалды.

2005 жылғы қаңтар айында инфляцияның жылдық көрсетудегі деңгейі 6,8% болды (2004 жылғы желтоқсан айында – 6,7%).

Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары. 2005 жылғы қаңтар айында Ұлттық Банктің халықаралық резервтерінің шамалы ұлғаюы болды. Ұлттық Банктің ағымдағы бағалармен алынған таза халықаралық резервтері 9287,5 млн. долларға дейін 0,1%-ға өсті. Қаржы министрлігінің сыртқы борышына қызмет көрсету, Ұлттық қордың активтерін толықтыру ішкі валюта нарығында валюта сатып алумен және Үкіметтің шотына шетел валютасының түсуімен бейтараптандырылды. Нәтижесінде таза валюта қоры (ЕАВ) 32,0 млн. долларға ұлғайды. Алтындағы активтер оның әлемдік нарықтардағы бағасының 3,2%-ға төмендеуі нәтижесінде 21,5 млн. долларға төмендеді.

Елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда, яғни Ұлттық қордың ақшасын қоса алғанда (алдын ала деректер бойынша 5148,3 млн. доллар) қаңтар айында 0,7%-ға ұлғайып, 14,4 млрд. доллар болды.

Үкіметтің шоттары көлемінің 2005 жылғы қаңтар айында ұлғаюына байланысты Ұлттық Банктің таза ішкі активтерінің төмендеуі ақша базасын 485,8 млрд. теңгеге дейін 15,9%-ға ықшамдауды негіздеді.

2004 жылы ақша массасы 1634,7 млрд. теңгеге дейін 68,2%-ға өсті. Экономикаға кредиттердің өсуі салдарынан банк жүйесінің және кредиттік серіктестіктердің таза сыртқы активтерінің 64,7%-ға және ішкі активтерінің 71,1%-ға ұлғаюы ақша массасының негізгі өсу факторлары болды. Айналыстағы қолма-қол ақша (M0) 2004 жылы 379,3 млрд. теңгеге дейін 59%-ға ұлғайды. Бұл ретте 2004 жылы қолма-қол ақшаның өсуі соңғы 9 жыл ішіндегі, ал ақша массасының өсуі соңғы 5 жыл ішіндегі ең жоғары көрсеткіш болып табылады.

Валюта нарығы. АҚШ доллары бағамының халықаралық нарықтағы серпінділігі белгілі бір түрде ішкі валюта нарығындағы ахуалдың дамуына ықпал етті. Қазақстан Қор Биржасында және банкаралық нарықта шетел валютасымен сауда-саттық көлемі қысқарды. Тұтастай алғанда 2005 жылғы қаңтар айында ішкі валюта нарығындағы ахуал тұрақтылықпен сипатталды.

Қаңтарда теңгенің айырбас бағамы бір доллар үшін 129,98-130,64 теңге шамасында ауытқыды. Осы кезең ішінде теңге 0,01%-ға нығайды және айдың аяғында оның биржалық бағамы бір доллар үшін 129,99 теңге болды.

Қаңтарда биржалық операциялардың көлемі қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді есепке алғанда 2004 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 63,1%-ға 557,56 млн.долл. дейін азайды.

Биржадан тыс валюта нарығында операциялардың көлемі алдыңғы аймен салыстырғанда 38,9%-ға азайды және жедел деректер бойынша 429,5 млн.долл. болды.

Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы. 2005 жылғы қаңтарда Қаржы министрлігінің 10 жылдық мемлекеттік бағалы қағаздарын (МЕУЖКАМ) орналастыру бойынша жинақтаушы зейнетақы қорлары үшін бір ғана мамандандырылған аукцион ұйымдастырылды. Орналастыру көлемі 22,2 млрд. теңге болды, бұл 2004 жылғы қазанда өткізілген алдыңғы аукциондағы Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары эмиссиясы көлемінен 3,1 есе көп.

Осы қағаздар бойынша купонның белгіленген ставкасы 0,01% болды. Сонымен қатар МЕУЖКАМ-ға салынған ақшаны индекстеу орналастыру кезінде белгіленген купон сомасынан алынған индекстелген купонды (0,01%) және өткен купондық кезеңдегі инфляция индексі есептеп шығару арқылы жүргізіледі.

Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын өтеу 2005 жылғы қаңтарда сыйақы бойынша төлемдерді есепке алғанда 1,6 млрд. теңге болды. Қаңтардың аяғында Қаржы министрлігінің бағалы қағаздарының айналыстағы көлемі бір айда 9,3%-ға өсіп, 250,8 млрд. теңге болды.

Ұлттық Банк ноталары эмиссиясының көлемі 2005 жылы қаңтарда 2004 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда олар бойынша кірістілік 3,21% - 3,18% дейін аз ғана төмендеген кезде 2,8 есе, 30,2 млрд теңгеге дейін азайды. Қаңтарда Ұлттық Банктің ноталарын, оған қоса сыйақы бойынша төлемді қоса алғанда өтеу 37,9 млрд. теңге болды.

Айналыстағы ноталарының көлемі желтоқсанның аяғында 389,6 млрд. теңге болды, бұл - өткен айдағыға қарағанда 1,6%-ға аз.

2005 жылы қаңтарда алдыңғы аймен салыстырғанда Ұлттық Банктің тікелей репо операциялары бойынша мәмілелердің көлемі 19,9%-ға 62,8 млрд. теңгеге дейін азайды. Кері репо операциялары қаңтарда жүргізілген жоқ.

Депозит нарығы. 2004 жылғы тұтастай алғанда депозит нарығы оң үрдістермен сипатталды.

Резиденттер депозиттерінің жалпы көлемі бір жылда 71,2%-ға өсіп, 1255,4 млрд. теңгеге жетті. Бұл ретте заңды тұлғалардың депозиттері 2 еседен астам көбейіп, 814,3 млрд. теңгеге, жеке тұлғалардың салымдары – 31,5%-ға өсіп, 441,2 млрд. теңгеге жетті.

Ұлттық валютадағы депозиттер 84,6%-ға көбейіп, 715,7 млрд. теңгеге, ал шетел валютасындағы депозиттер 56,2%-ға өсіп, 539,7 млрд. теңгеге жетті. Нәтижесінде, депозиттердің жалпы көлеміндегі теңгелік депозиттердің үлес салмағы 52,9%-дан 57,0%-ға өсті.

Қаржы секторының тұрақты дамуы және нақты кірістерінің көбеюі жағдайында халықтың (резидент еместерді қоса алғанда) салымдары 2004 жылы 30,5%-ға өсіп, 448,0 млрд. теңгеге жетті. Бұл ретте экономиканы долларландыру деңгейі айтарлықтай төмендеді. Мәселен, теңгедегі халық салымдарының үлес салмағы 2004 жылы айырбас бағамының еркін өзгермелі режимін енгізген кезден бастап 1999 жылғы сәуірдегі көрсеткіштен депозиттердің жалпы көлемінде алғашқы рет 37,5%-дан 57,0%-ға дейін өсті.

Банктердің депозиттері бойынша ставкалар динамикасы мынадай өзгерістермен сипатталды. 2004 жылғы желтоқсанда жеке тұлғалардың теңгелік мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 10,9%-дан 9,3%-ға дейін төмендеді, ал банктік емес заңды тұлғалардың депозиттері бойынша 3,5%-дан 3,4%-ға дейін төмендеді.

Кредит нарығы. Кредит нарығы қаржы нарығының ең қарқынды дамып келе жатқан сегменттерінің бірі болып отыр. 2004 жылы банктердің экономикаға кредиттерінің жалпы көлемі 51,7%-ға өсіп, 1484,3 млн. теңгеге жетті.

Валюталардың түрлері бойынша, сол сияқты мерзімдері бойынша да кредиттердің құрылымында оң өзгерістер болды.

Ұлттық валютадағы кредиттердің өсуі шетел валютасындағы кредиттермен салыстырғанда озық сипатта болды. Ұлттық валютадағы кредиттер 64,1%-ға өсіп, 714,4 млрд. теңге болды, ал шетел валютасындағы кредиттер – 41,9%-ға өсіп, 769,9 млрд. теңге (5,9 млрд. АҚШ долл.) болды. Нәтижесінде теңгелік кредиттердің үлес салмағы 44,5%-дан 48,1%-ға дейін өсті.

2004 жылы ұзақ мерзімді кредиттер 60,3% өсіп, 975,4 млрд. теңге болса, ал қысқа мерзімді кредиттер – 37,6%-ға өсіп, 508,9 млрд. теңге болды. Ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 62,2%-дан 65,7%-ға дейін ұлғайды.

2004 жылы елдің кредит нарығының даму уақыты ішіндегі халыққа берілген кредиттердің айтарлықтай көп ұлғайғанын (2,5 есе) атап өткен жөн. Нәтижесінде экономикаға берілген кредиттердің жалпы көлемінде халыққа берілген кредиттердің үлес салмағы 2004 жылы 12,5%-дан 20,5%-ға дейін ұлғайды.

Шағын кәсіпкерлікке кредиттер 47,0%-ға ұлғайды және жылдың аяғында 288,4 млрд. теңге немесе экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 19,4%-ы (2003 жылдың аяғында – 20,1%) болды.

2004 жылы кредиттер бойынша сыйақы ставкасы айтарлықтай төмендеді. Банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 14,9%-дан 13,7%-ға дейін, ал жеке тұлғаларға – 20,3%-дан 19,5%-ға дейін төмендеді.